

DISPUTA

Magyar sors és nemzetfelfogás az ezredfordulón

Újévi gondolatok

Senki sem tudja, hogy a világot hogyan, milyen alapon lehetne úgy berendezni, hogy az mindenkinek megfeleljen, egyenrangú népek és emberek otthona legyen. Ilyen elvek persze születtek, az emberek milliárdjai azonban valamiért nem képesek szinkronba hozni saját szabadság vágyaikat mások szabadság igényével.

Az ember világképe, lelki-szellemi kultúrája, erkölcsi világrendje sohasem tudott megszilárdulni annyira, hogy a sokféle szétágazó érdeket sikerült volna tartósan összefognia. A 20. század zavaros évtizedeinek a hordaléka tanúsítja, hogyan űzött csúfot a történelem a legszebb eszmékből, hogyan hatalmasodtak el az embereken újfent és újfent az irracionális indulatok. Hogyan fordult a testvériség-egység eszméje amoralitásba. Hogyan ölte meg a

kollektivizmus eszméjét a kommunizmus. Hogyan űzött csúfot a szabadság eszméjéből az individualizmus és a liberalizmus.

És hogyan taposták sárba a népek önrendelkezési jogának eszméjét annak szószólói.

A mérhetetlen pusztulás, az értelmetlen szenvedés, a sok sérelem, feldolgozatlan ügy és lezáratlan kérdés kapcsán hajlamosak volnánk azt mondani: az Isten mentsen meg bennünket a továbbiakban mindeféle megváltó eszmétől. Az új évezred küszöbén óhatatlanul felvetődik bennünk a kérdés. Vajon milyen sors vár ránk a továbbiakban? Ránk, magyarokra, és nem magyarokra.

A szemünk láttára véget érő 20. század sok szerencsétlenséget zúdított a Dunatájon élő népek nyakába. Az egymásra utalt népek mindvégig szívós harcot folytattak egymással, miközben azok az államalakulatok, amelyben éltek, egyre kisebb alakzatokra töredezték. A magyarok, csehek, szlovákok, rutének, románok, szerbek, horvátok, szlovének (és még sorolhatnánk) konfliktusaik nyomán mind távolabb kerültek egymástól. Az etnikai konfliktusok és ütközetek igazi vesztesei azonban a térség kisebbségei, akiket az egymással szembe szegülő kisállamokba parcellázott szét a történelem.

A Habsburg-monarchia széthullását követően a csehszlovák, lengyel, jugoszláv, román nemzetállamok megszületése az államalapító nemezek számára a jóvátétel idejét, az igazság és a történelem győzelmét jelentették, miközben megközelítőleg mintegy húszmillió kisebbséget gyűrtek maguk alá, akiket aztán megfosztottak jogaiktól, javaiktól, sőt olykor életüktől is. Századunk balítéletektől zavaros évtizedeiben népiirtásoknak, kegyetlen etnikai tisztogatásoknak, kitelepítéseknek, megfélemlítéseknek voltak a kisebbségek kitéve. Önfenntartó igyekezetüket a többségi népek szembeszegülésként értelmezték, amit kedvük szerint büntettek. A szörnyű megpróbáltatások emléke és a társadalmi önszerveződés tilalma miatt a kisebbségek valóságos letargiába estek, nemzeti közösségük csaknem teljes egészében felmorzsolódott.

Aztán a 20. század utolsó évtizedére a vasabronccsal összetartott föderációk - a Szovjetunió, Jugoszlávia és Csehszlovákia - széthullottak. A széthullás a térségben élő népek további homogenizálódásához vezetett, aminek szintén a kisebbségek itták meg a levét. Ők azok, akik az új évezred küszöbén csaknem teljesen eszköztelenül és hitehagyottan keresik a boldogulás lehetőségeit.

Azt várni, hogy egyik vagy másik nemzetállam kormánya megértést, jóhiszeműséget tanúsít a kisebbségeivel szemben, több mint illúzió. Ostobaság. A többségi népek és a kisebbségek között sehol sem jött létre olyan kölcsönösen elfogadott sza-

bályrendszer, amely egyenrangú partnerek kapcsolataként rögzítené jogaikat, vagy akár mértékadó szempontokkal szolgálna a kisebbségek nemzeti létének megőrzése vonatkozásában. Ilyen megegyezésre nemzetközi kisebbségvédelmi szerződések híján nem is fog sor kerülni a térség nemeztállamaiban.

Európa nemzetközi kisebbségvédelmi szabályok nélkül lép át az új évezredbe. Néhány nemzetközi dokumentum ugyan érintőlegesen foglalkozik a kisebbségekkel, ezeket azonban a magyar népcsoportokat fogva tartó országok egyike sem tartja magára nézve érvényesnek. A század végén körvonalazódó etnikai viszályok és a véres összetűzésekhez vezető kisebbségi konfliktusok azt tanúsítják, hogy a 20. század megoldatlanul hagyott etnikai kérdéseit a kisebbségpolitikai történetek viszik át az új évezredbe.

A 20. század nem kedvezett a magyarságnak. Sőt, ahogyan Csapó Endre írja a tavalyi újévi gondolataiban, az évszázad minden fejleménye csak kárára volt a magyar nemzetnek. Minden lépését, akár jobbra, akár balra lépett, csak balszerencse kísérte.

A Habsburg-mondarchia háborús vereségét és felbomlását követően a nagyhatalmak az új „európai rendet” a szomszédos népek javára és a magyarság kárára teremtték meg. A demokrácia eszméjének nyugati képviselői nem az újonnan létrejövő 1919-es Köztársaságot tüntették ki figyelmükkel, hanem soha nem volt királyságokat hoztak létre és a balkáni despoták pozícióját erősítették meg. Mi több, sárba-vérbe tapostatják az őszirózsás forradalommal kezdődő demokratikus átalakulás csíráit. A gazdasági és katonai összeomlás kommunista forradalomba sodorja az országot. A fizetség azonban ugyanaz: a Tanácsköztársaság sem vált különösebb érdemmé a szovjetek szemében. A kis ujjukat sem mozdították annak érdekében, hogy megakadályozzák Magyarország megszállását. A szomszédos országok hadseregei zavartalanul megkaparinthatták az eredeti államterület kétharmad részét.

Az 1920. június 4-i trianoni békeszerződés következményeit, amely gyakorlatilag szentesítette Magyarország feldarabolását, a magyar közgondolkodás mind a mai napig nem volt képes igazán feldolgozni. A II. világháborút követő párizsi békeszerződés és szovjet megszállás, ha lehet, még mélyebb sebet vágott a nemzet testébe. Az idegen megszállást nehezen viselve 1956-ban forradalom és szabadságharc tör ki a vörös birodalom ellen. Az antikommunista amerikai világrend nem siet a magyar forradalom segítségére, így azt a szovjet tan-

kok eltapossák. És mégis, néhány évtized múltával Magyarország elsőként nyit kaput a Szovjetunió által megszállt népeknek.

A magyarság számára a század a versailles-i, trianoni, jaltai és párizsi békediktátumokat jelenti.

Az ország többszöri feldarabolását, kifosztását, megszállását, a magyar nemzet szétszórását. A kelet-európai rendszerváltozások sem hoztak sok újat ezen a téren. A szovjet csapatok kivonultak Magyarországról, de Csapó Endre szavait idézve - Nyugat ismét a magyarok feje fölött suhogtatja a nádpálcát. Áldozatot és alázatot várnak a magyaroktól. Az Európai Unióhoz való csatlakozás ellenében azt kívánják, hogy a magyar kormány türelmesen várja meg, amíg az utolsó magyar is el nem tűnik a szomszédos országok nacionalista kohójában.

Csapó Endre szerint a magyarság sorsában sem a rendszerváltozással, sem az 1998-as évi választások során nem jött léte olyan fordulat, amely a 20. századra jellemző negatív trendnek véget vetett volna. Túlságosan erősnek tartja a külföldi politikai és gazdasági erők befolyását a magyar belpolitikára.

A Kánaán minden bizonnyal még messze van. A várható nehézségek ellenére azonban, innen, egy süllyedő hajóról nézve, másként látni a dolgokat. Az elért eredményeket és a helyzet alakulását illetően én sokkal bizakodóbb vagyok Csapónál. Magyarország NATO és Európai Unió-béli tagsága nem szünteti meg ugyan a nemzet széttagozottságát, a kisebbségi problémákat, de új keretet nyújthat azok megoldására. Szerintem minden reményünk meg van arra, hogy a harmadik évezred a magyaroknak újra boldogulást, dicsőséget, felvirágzást hozzon.

Feltéve, ha egyáltalán oda tudunk figyelni a változásokra. Az oroszok kivonulása és a kommunista rendszer összeomlása például korántsem okozhatt akkor örömet, mint ahogyan az egészséges lelkiületű emberektől elvárható lett volna. Mint ahogyan több bizatkodásra adhatott volna okot az is, hogy a határokon kívül élő magyar nemzeti közösségek az évszázad utolsó évtizedében egyként talpra álltak, és több mint háromnegyed évszázad megpróbáltatásai ellenére a világ tudomására hozták, hogy a magyar nemzet részének tekintik magukat.

Az a körülmény, hogy a magyar nép egységesnek tartja magát, hogy a kárpát-ukrajnai, felvidéki, erdélyi, vajdasági, horvátországi, szlovéniai magyarok, és a nyugati emigráció magyarsága, bár határokkal elválasztva, de a magyar nyelvi, kulturális, történelmi és politikai sturktúrához tartozónak érzi és tudja magát, sokkal fontosabb annál, mint amilyen-

nek azt, mondjuk a magyar közgondolkodás tartja. Ez utóbbi ugyanis természetesnek tekint mindent, ami van, borongva tekint a jövőbe és rendületlenül búsong a múlton. Még mindig a mohácsi vészt siratja, holott Buda vára már rég felszabadult a török alól. Még mindig 56-ot siratja, holott a szovjet csapatok már régi kivonultak az országból. Még mindig Trianont fájlalja, és közben észre sem veszi, hogy a magyar nemzet - határok ide, vagy oda - mégis csak egy és oszthatatlan.

Azt hiszem túl magasan tartjuk a mércét, és túl nagy bennünk a kishitűség. Ezért nem tudunk sem igazán örülni a sikereknek, sem igazán élni a szabadság kínálkozó lehetőségeivel.

Hódi Sándor